

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
(В РЕЖИМІ ON-LINE)
“УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД
ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ
У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ”**

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
30 листопада 2022 року

Удосконалення теоретико-методичних засад професійної військової освіти у секторі безпеки та оборони: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 30 листопада 2022 року / В.М. Тарасов, М.І. Паламар, Л.В. Олійник та інші – К.: НУОУ, 2022. – 308 с.

Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції присвячений обґрунтуванню рекомендацій щодо удосконалення теоретико-методичних засад професійної військової освіти у секторі безпеки та оборони.

Редакційна колегія:

Тарасов Віктор Миколайович

заступник начальника університету з навчальної роботи, заслужений працівник освіти України, кандидат військових наук, професор, генерал-лейтенант.

Паламар Микола Іванович

начальник науково-методичного центру організації освітньої діяльності, полковник.

Олійник Леонід Віталійович

начальник науково-методичного відділу аналізу та прогнозу освітньої діяльності науково-методичного центру організації освітньої діяльності, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, полковник.

Каракуркчі Ганна Володимирівна

начальник науково-методичного відділу організації і забезпечення прийому, ліцензування та атестації науково-методичного центру організації освітньої діяльності, доктор технічних наук, старший дослідник, полковник.

Аксанов Тімур Шамільович

старший науковий співробітник науково-методичного відділу аналізу та прогнозу освітньої діяльності науково-методичного центру організації освітньої діяльності, полковник.

Гнесь Богдан Миколайович

науковий співробітник науково-методичної лабораторії внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності науково-методичного відділу аналізу та прогнозу освітньої діяльності науково-методичного центру організації освітньої діяльності, капітан.

Список літератури

1. Вітченко А. О., Осьодло В. І. Розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін. *Наука і оборона*. 2019. № 2. С. 44–50.
2. Гончар М. М., Чубік А. О., Дяченко С. М. Війни-XXI: полігібресія Росії : монографія центру глобалістики («Стратегія XXI століття» в рамках проекту «Антарес»). Київ : «Авега», 2017. 241 с.
3. Засідання Ради національної безпеки та оборони України в приміщенні Офісу Президента 24.01.2022 р. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5224.html> (дата звернення 25.01.2022 р.).
4. Інтерв'ю BBC Секретаря СНБО Олексія Данилова. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-polytics/3390881-brifing-po-rezultatam-zasedania-snbo.html> (дата звернення 25.08.2022 р.).
5. Пирожков С. І., Божок Є. В., Хамітов Н. В. Національна стійкість (резильєнтність) країни: стратегія і тактика випередження гібридних загроз. *Visn. Nac. Acad. Nauk Ukr.* 2021. (8). URL: <https://visnyk-nanu.org.ua/ojs/index.php/v/article/view/135> (дата звернення 15.09.2022 р.).
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про запровадження національної системи стійкості» : Указ Президента України від 20.08.2021 р. №479/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181> (дата звернення 20.09.2022 р.).
7. Sukhodoia A. The Problems of Defining the Scope of Security Regulation. *Strategic Puorities*. 2019. № 1 (19). С. 5–17.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТА СОЦІАЛЬНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ

Боднарчук В.В.,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Виклики, які ставить сучасне суспільство та реалії життя перед фахівцями у сфері безпеки людини, зумовлюють постійну зміну, регенерацію, вдосконалення та оновлення освітнього процесу, як джерела формування професійних та соціально важливих якостей у професіоналів цивільного захисту. Сучасна освіта змінилась відповідно до нової парадигми «освіта впродовж життя», котра складається не лише з класичної університетської освіти (формальної), а й бере до уваги неформальну та інформальну освіту як повноцінну складову становлення особистісних та професійно значущих якостей молодих фахівців сфери цивільного захисту.

Осередком, де формуються нові кадри для системи цивільного захисту, безумовно є заклади вищої освіти. Саме тут, в університеті, юнаки та дівчата набувають відповідної професійної кваліфікації, що буде впливати на якість професійної майстерності. Фундамент соціального статусу майбутнього працівника системи цивільного захисту формується з перших курсів навчання, адже в цей період майбутній фахівець набуває певної сукупності «спеціальних знань, навичок і вмінь, якостей, трудового досвіду та норм поведінки, які вможливають успішну роботу з певної професії» [5].

Заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання щодня перебувають у пошуку нових технік та вдосконалення вже існуючих методологій надання якісних освітніх послуг, бо саме якісна освіта має на меті виховати нові генерації інноваційної молоді, спроможної до сприйняття й творення змін, здатної до осягнення потреби в розвитку особистісних якостей, потрібних для успішної та продуктивної кар'єри. Конкуренція на ринку праці достатньо велика, і кожна установа прагне взяти на роботу високоосвічену особистість, з певною сукупністю соціально та професійно значущих компетентностей. Тому в умовах глобального розвитку системи освіти України, ЗВО мають розглядати не лише класичні стандартизовані межі університетських стін, а й брати до уваги інші форми набуття соціально та професійно важливих особистісних якостей своїх випускників, такі як неформальна освіта. Ідеальною формулою підготовки рятувальників можна вважати саме поєднання формальної та неформальної освіти: коли майбутній фахівець цивільного захисту здобуває знання та професійні навички не лише в аудиторії, а й за її межами, шляхом саморозвитку та участі в альтернативних осередках освіти.

Найбільш суттєві дослідження неформальної та інформальної освіти здійснені в межах розгляду проблем, які стосуються різних аспектів освіти впродовж життя, зокрема, важливої її складової – освіти дорослих (adult education) знаходимо у працях С. Гончаренка, П. Кенді, М. Купера, І. Ліндемен, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, М. Ноулза, О. Пуховської, Б. Спенсера та ін. [4, с. 22].

Для початку варто чітко розмежувати поняття формальної та неформальної освіти, як взаємодоповнюваних понять. Ми вважаємо, що вони мають одну освітню мету, проте є кардинально різними. Формальна освіта «передбачає досягнення здобувачами визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного освітнього рівня та здобуття кваліфікацій, які визнає держава». Таку освіту діти, молодь та дорослі здобувають у закладах освіти (загальної середньої, фахової перед вищої, вищої освіти, освіти професійної, післядипломної освіти тощо), наукових установах за офіційно встановленими і визнаними державними стандартами. Формальна освіта є складовою національних систем освіти, інституціолізованою, цілеспрямованою, структурованою, спланованою за сприяння державних і визнаних на рівні держави приватних закладів.

Поняття «неформальна освіта» (самоосвіта) почало вживатись в українському науковому просторі із зарубіжної літератури як закономірний результат розповсюдження, апробації та підтвердження ефективності досвіду неформальної освіти для створення сприятливих умов розвитку соціально важливих та професійних якостей особистості. У сучасній науковій літературі існують різні підходи до визначення неформальної освіти як педагогічної дефініції. Зокрема, неформальну освіту розглядають як форму освіти дорослих (А. Гончарук, Н. Горук, С. Зінченко, Н. Мартинова, Н. Сулаєва, Л. Тимчук). Так, можна сказати, що неформальна освіта базується на трьох основних

поняттях: «навчатись в дії» – оволодівати вміннями та навичками під час виконання практичної роботи; «вчитися взаємодії» – здебільшого передбачає роботу в командах, аналог Team building; «вчитися вчитися» – критично аналізувати свої досягнення та набутий досвід, роблячи відповідні висновки та коригуючи подальші дії в процесі навчання [3, с. 6].

За останні роки феномен неформальної освіти не лише не втратив своєї актуальності та ваги, а навпаки, розрісся в освітньому просторі та посів об'єктивне місце у формуванні особистості свідомої, націоналістично спрямованої та з критичним мисленням. Крім того, історично доведено, що мистецтво як таке, завжди було важливим у вихованні та становленні духовно багатой особистості. Ще з давніх давен альтернативою класичних освітніх закладів були більш спеціалізовані із творчим спрямуванням. Зерна неформальної освіти сяяли по всій Україні ще з часів Київської Русі. Її осередками на той час були семінарії, катехітичні та парафіяльні школи, адже вважалось, що залучення до мистецтва сприяло органічному зростанню високоморальної та шляхетної особистості. Цьому свідченням є Глухівська співова школа, яка була заснована у середині XVIII ст. та готувала придворних співаків, саме тут був закладений міцний фундамент для зростання у геометричній прогресії української національної культури та неформальної освіти. Одним із найбільш знаних осередків неформальної освіти у Східній Європі XVII ст. була, безумовно, Києво-Могилянська академія. Заклад освіти був заснований на «базі Київської братської школи, який 1615 року отримав приміщення від волинської шляхтянки Галшки Гулевичівни. Деякі вчителі Львівської та Луцької братських шкіл переїхали викладати до Києва. Школа мала підтримку Війська Запорозького і, зокрема, гетьмана Петра Сагайдачного» [6].

Тут студенти з усіх верств населення мали змогу опанувати не лише класичні предмети (історія, фізика, географія, математика, граматики, синтаксима, поезика, риторика, філософія, гідравліка, архітектура та богослов'я), декілька мов, а й музику, нотний спів, малювання, вище красномовство і медицину. Яскравим прикладом акцентування на неформальну освіту в освітньому процесі у Києво-Могилянській академії були поетичні конкурси. «Поетичні змагання з декламації віршів відомих поетів, а також власних віршів. Найбільш вправних віршотворців вшановували лавровими вінками та присвоювали звання «лавроносного поета» [1].

З плином часу українські землі були під пануванням різних країн, та з настанням незалежності, потреба у своїх професійних кадрах будь-яких галузей лише зросла, а відтак заклади освіти наповнювались все новими абітурієнтами, спраглими до знань. Вища школа, на думку В. Онопрієнка, не може встигати відповідати розвитку новітніх технологій та ритму апгрейту потреб ринку праці, та ще й не втрачати свій гуманістичний зміст [2, с. 312]. Оскільки щодня ми читаємо про відкриття, нововведення, оновлення у системі освіти та науки, економіки та бізнесу, вслідкувати та йти в ногу з цією течією вкрай складно.

Адже це передбачає мало не щоденну реорганізацію освітнього процесу, зміни навчальних планів. Така мінливість суперечить сталій організації вишу. І тут чималу роль у формуванні свідомої молоді, патріотично орієнтованої, із необхідним пакетом навичок та професійних якостей особистості відіграє неформальна освіта як більш гнучка, лабільна форма самоосвіти.

Саме неформальна освіта, як повноправна сторона моделі освіти забезпечує у юнаків та дівчат кодування власної індивідуальності на основі природніх задатків та хисту до того чи іншого напрямку. А правильно збагачений внутрішній світ, чітко виокремлені «здорові» ідеї мислення, створюють сприятливі умови для набуття особистісних та професійних навичок, потрібних фахівцям у сфері безпеки людини.

Неформальну мистецьку освіту в системі професійної підготовки фахівців цивільного захисту можна розглядати як добровільну мистецьку діяльність особистості, що виконується поза формальним навчанням у закладі вищої освіти, котра реалізується зазвичай в мистецьких колективах і не супроводжується виданням диплома офіційного зразка.

Основною метою неформальної мистецької освіти є стимулювання особистісно-професійного розвитку майбутніх рятувальників шляхом задоволення їхніх соціокультурних і освітньо-професійних потреб. Адже, ми переконані, якщо людина дає волю своєму творчому потенціалу, це благотворно впливає на її діяльність та психоемоційний стан загалом.

Варто зазначити, що професійна діяльність працівників у сфері безпеки людини вирізняється з поміж інших професій великою емоційною та фізичною напругою, ризиком для життя через роботу в екстремальних умовах. Специфіка роботи рятувальників, велике психоемоційне навантаження, прийняття рішень у кризових ситуаціях, що швидко змінюються, потребує особливого комплексу методів та методик підготовки таких фахівців. А їх професійна готовність до виконання дій за призначенням має ключове значення у такій роботі. Звісно, професійна готовність значною мірою з'являється завдяки практичного досвіду, та все ж початково особистість має сформувати базове позитивне ставлення до обраного фаху, усвідомлювати значущість і суть професії рятувальників, ролі кожного працівника цивільного захисту у роботі Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Тому впродовж навчання здобувачам вищої освіти потрібно надавати не лише різносторонню фахову підготовку, а й змогу розвиватись духовно, проявляючи свої мистецькі задатки у творчих гуртках. Саме завдяки мистецькій освіті відбувається психоемоційне розвантаження, зміна роду діяльності та прояв глибинних здібностей особистості, котрі благотворно впливають на формування соціально та професійно важливих якостей у майбутніх рятувальників загалом.

Список літератури

1. Історія академії: КМА – 400 років. Архів оригіналу за 16 Листопада 2015. URL : <https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/istoriya-akademiji>.

З М І С Т
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ
ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬНОЇ І НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ
У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Sliwa Z., Truusa T-T.,Vorteil V. Hybrid learning as an opportunity for effective education.	5
Ablazov I., Oleshko O. Styles of pedagogical communication.	14
Арістархова М.С., Арістархов О.М. Культурологічний підхід у мовній підготовці військовослужбовців Збройних Сил України.	19
Бачинська Н. Тенденції розвитку вищої освіти в незалежній Україні.	21
Бикова Л.П. Особливості стресостійкості працівників ДСНС із різними рівнями самооцінки.	26
Бідник І.І. Нові підходи до підготовки військових фахівців шляхом поєднання формальної і неформальної освіти.	28
Блощинський І.Г. Порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті майбутніми офіцерами-прикордонниками.	31
Богуславець А.В., Лавриненко Н.Ю., Лисенко С.А. Аксіологічні тенденції формування та розвитку національної стійкості у майбутніх фахівців в системі професійної військової освіти.	32
Боднарчук В.В. Неформальна освіта як засіб формування професійних та соціально важливих якостей майбутніх рятувальників	36
Bhinder N., Gerasymyuk O. Modernization efforts in military education in the context of existing threats: example of Ukraine and foreign countries.	40
Величко О.О., Поліщук О.В. Методика проведення апробації тестових завдань відповідно до вимог стандарту НАТО STANAG 6001 у вищих військових навчальних закладах.	44
Горліченко М.Г., Дроздов М.О. Попереджувальне навчання в умовах воєнного стану в практичних заняттях у ВВНЗ.	47
Дерев'янчук А.Й. Підготовка викладачів військових кафедр в умовах сучасної війни: виклики і перспективи.	49
Жукова Г.В., Булгакова Т. М. Позаакадемічна освіта у вищих військових навчальних закладах.	52
Заїка Л.А., Хорошилова С.Й. Варгеймінг. Гра чи результативний метод?	55
Залкін С.В., Сідченко С.О., Хударковський К.І. Концептуальна модель формування замовлення на підготовку військових фахівців у Збройних Силах України.	59
Зельницький А.М., Заболотний О.А. Основи розроблення та імплементації політики гарантування якості вищої військової освіти в Україні.	64

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВВНЗ

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
30 листопада 2022 року

Матеріали подано в авторській редакції. Автори статей відповідають за достовірність і вірогідність викладеного матеріалу, за належність даного матеріалу йому особисто, за правильне цитування джерел та посилання на них. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редакторів.

Редактори-упорядники: *Олійник Леонід Віталійович,*
Гнесь Богдан Миколайович